

Dějiny a organizace TV a sportu 1

Sokolské hnutí od počátků po současnost

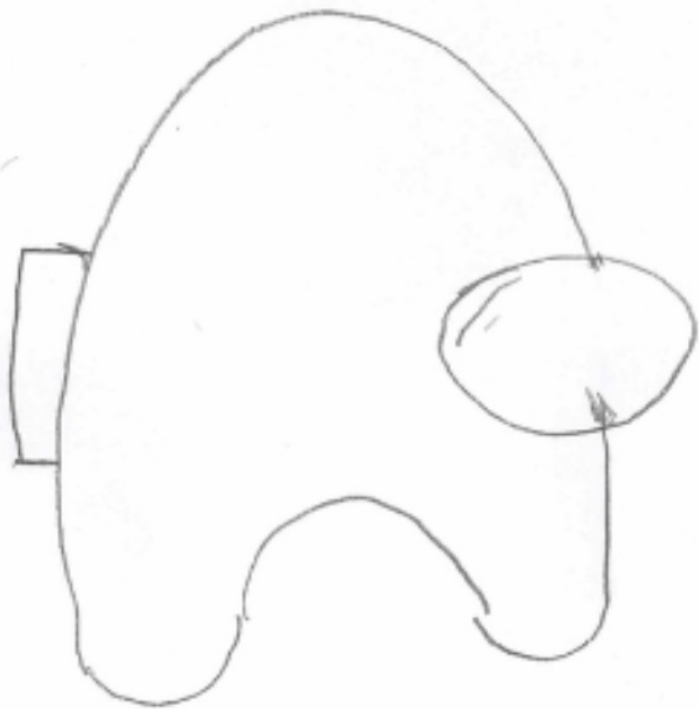
Školní rok: 2023/2024

První ročník, denní studium

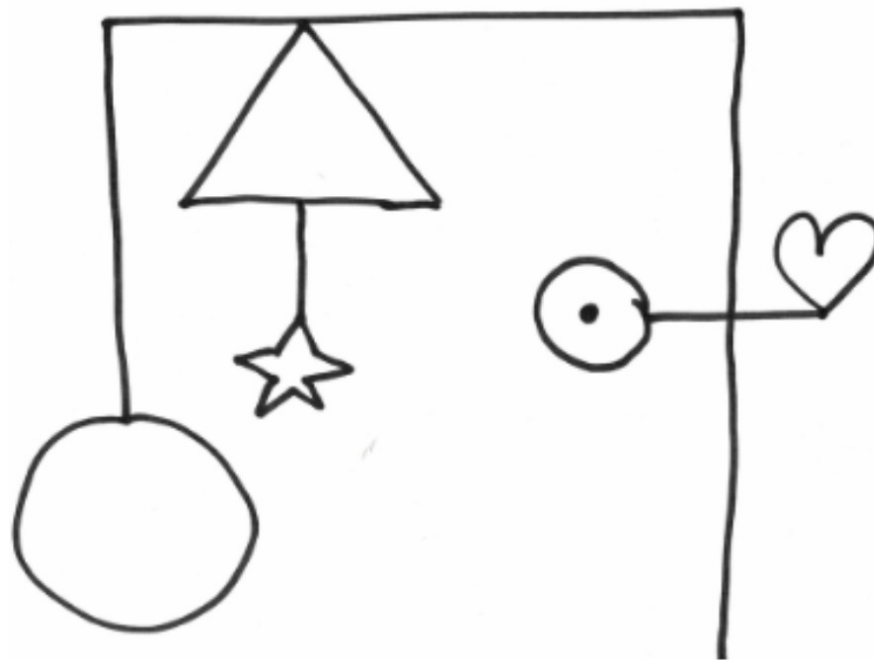
Přednášející: Mgr. Václav Pechman

Kontakt: vasek.pechman@seznam.cz

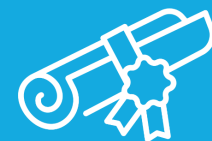

Originál

Originál

Marie Terezie a Josef II.

(správní, berní, školské a náboženské změny)
= uvolnění společenské a kulturní atmosféry v habsburské říši.

Tereziánské reformy (v duchu osvícenství)

- omezení zemské samosprávy, vytvořena centralizovaná správa monarchie
- profesionální byrokratický aparát, zavedení číslování domů

*Constitutio criminalis Theresiana (1768): mučení jako důkazní prostředek, trestné činy čarodějnictví, magie nebo kacířství

Josefinismus

- úřední a vyučovací jazyk němčina
- zrušení trestu smrti (možnost využít odsouzené na práci), tajná policie, povinnost vodit psy na vodítku, zákaz nošení korzetů

*Patent o zrušení nevolnictví zachovávající povinnost roboty

= konec osobní závislosti poddaných na vrchnosti

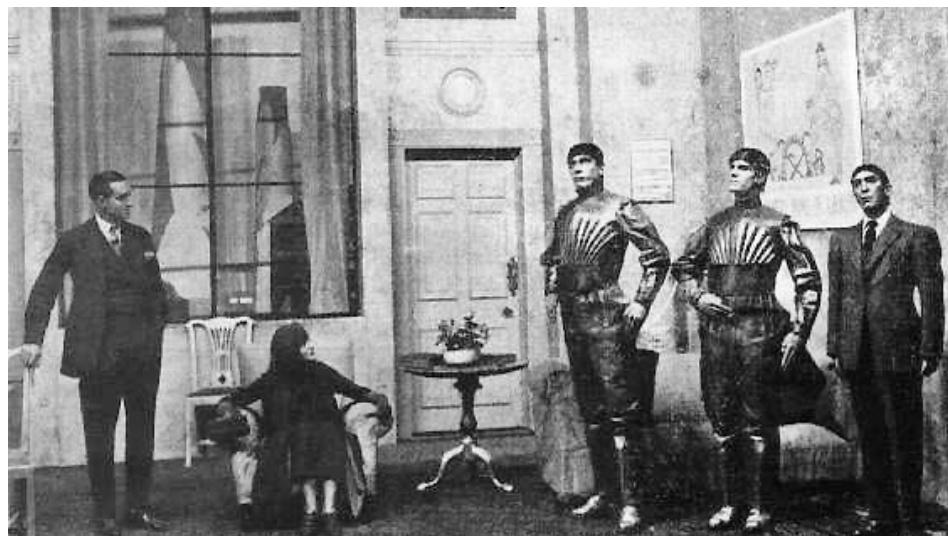
(právo uzavírat manželství bez souhlasu, svoboda při stěhování, povolení k odchodu za prací a studiem mimo hranice panství)

ROBOTA = povinná neplacená práce pro feudální vrchnost

ROBOT= stroj pracujícím s určitou mírou samostatnosti vykonávající určené úkoly, a to předepsaným způsobem a při různých mírách potřeby interakce s okolním světem a se zadavatelem

- Autor Josef Čapek, zprofanoval Karel Čapek
- poprvé použito v divadelní hře R.U.R. (1921): Rosumovi Univerzalni Roboti
- původní termín „laboři“
- Robot jako životný nebo neživotný slovní vzor (pán/hrad(les))

Roboti v předešle oblečeni jako lidé. Jsou úseční v pohybech i výslovnosti, bezvýrazných tváří, upřeného pohledu. Ve vlastní hře mají plátěné blůzy v pasu stažené řemenem a na prsou mosazné číslo.

DOMIN: Tak tedy mladý Rossum si řekl: Člověk, to je něco, co dejme tomu cítí radost, hraje na housle, chce jít na procházku a vůbec potřebuje dělat spoustu věcí, které – které jsou vlastně zbytečné.

DOMIN (*vstane*): V čítankách je placená reklama a ostatně nesmysl. Stojí tam například, že Roboty vynalezl starý pán. Zatím se starý snad hodil na univerzitu, ale o tovární výrobě neměl ponětí. Myslel, že udělá skutečné lidi, tedy snad nějaké nové indiány, docenty nebo idioty, víte? A teprve mladý Rossum měl nápad udělat z toho živé a inteligentní pracovní stroje. Co je v čítankách

DOMIN: Tak vidíte, slečno Gloryová. Roboti nelpí na životě. Nemají totiž čím. Nemají požitků. Jsou méně než tráva.

HELENA: Snad to je ode mne hloupé, ale – Proč vyrábíte ženské Roboty, když – když –

DOMIN: – když u nich, hm, když pro ně pohlaví nemá významu?

HELENA: Ano.

DOMIN: Je jistá poptávka, víte? Služky, prodavačky, písáčky – Lidé jsou na to zvyklí.

DOMIN (*čte*): „Roboti světa, nařizujeme vám, abyste vyvraždili lidstvo. Nešetřte mužů. Nešetřte žen. Uchovejte továrny, dráhy, stroje, doly a suroviny. Ostatní zničte. Pak se vraťte do práce. Práce se nesmí zastavit.“

Jakub Jan Ryba (1765-1815)

- pedagogická praxe kritizovaná veřejností a katolickou církví (průmyslová škola, nedělní škola pro dospívající mládež, striktní dodržování pravidel)

37 let učitel v Rožmitále (následky morové epidemie (beznaděj, úpadek morálky, opilství, nevzdělanost, zanedbaná hygiena)

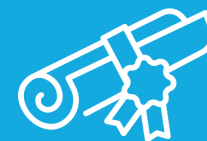
300 školou povinných dětí, ale pravidelná účast pouze 67 z nich

*syndrom vyhoření a sebevražda vlivem filosofie stoicismu

„Jakýsi venkovan přišel před školu, nadával a hlasitě vykřikoval, že školu nikdy nepotřeboval a ani jeho děti ji potřebovat nebudou. Jeho práci mu ovšem především ztěžovali vrchnostenští úředníci na zámku a farář, který byl rád, že sám umí trochu číst, psát a počítat a najednou se objevil někdo, kdo ovládal tři cizí jazyky, zaváděl do školy nevídané novoty, byl vynikající regenschori a dokonce skládal hudbu. Byli zvyklí na patolízaly se shrbeným hřbetem a najednou se objevil někdo, kdo se ponižovat nedal“

Deník J.J. Ryby

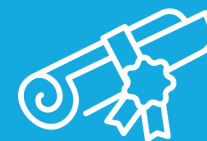
1810, Vojenská plovárna v Praze, první zařízení svého druhu v Evropě.

x

Úřední a školská nařízení z konce 18.století zakazující dětem i dospělým koupání a bruslení

*Smí voják do každé vody jít se koupati? Ne, jen do této, která jemu od jeho představených ustanovená jest.
Jest jemu dovoleno, se samému koupati, bez oznámení? Není; nýbrž musí se toto u větší společnosti a pod
očima představených státi.*

Smí také ten nejlepší plavec přes vyměřený cíl, aneb do neznámé vody se vážit? Nesmí.

Národní obrození (cca 1775-1848)

VZKŘÍŠENÍ, formování moderního českého národa

Pozvednutí českého jazyka a motivace obyvatelstva k národní uvědomělosti

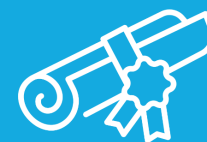
Soudobá inteligence = národní buditelé (vědci, umělci, kněží, učitelé)

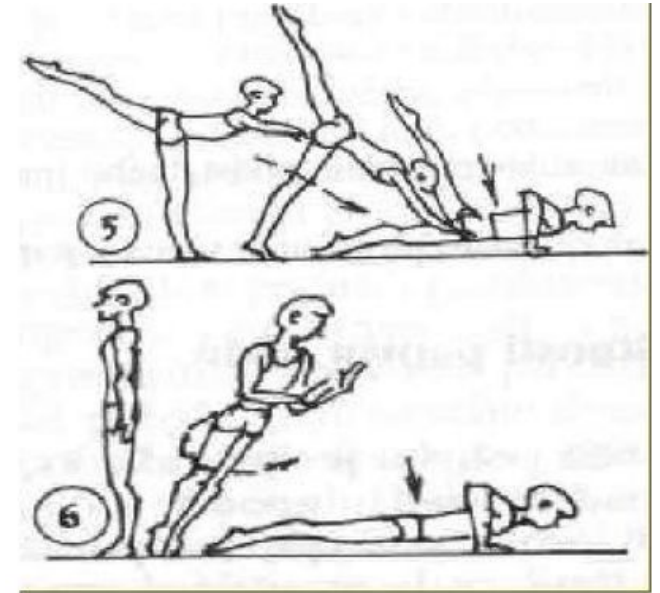
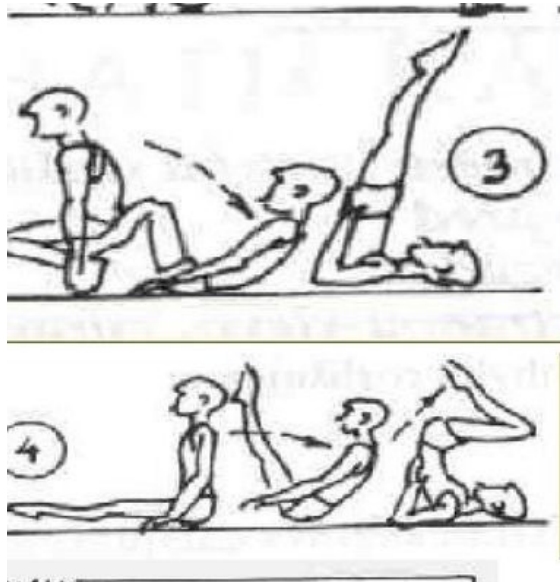
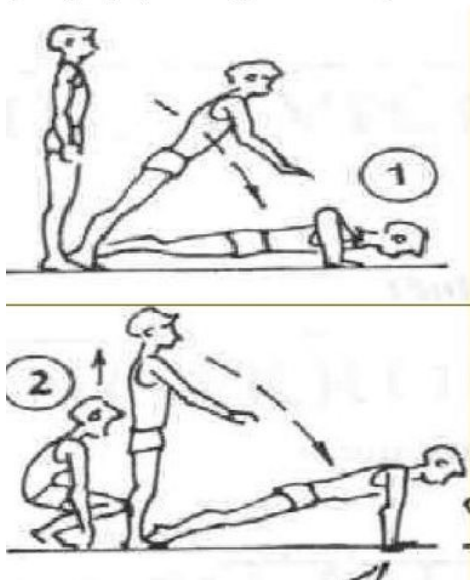
- Tvorba tělocvičného názvosloví (K.J.Erben, F.L. Čelakovský, J.E. Purkyně)
- 8000 českých slov, např. hrazda, činka
- Předpona po- znamená nižší míru výkonu: podřep, poskok, pokrčit)
- Přípona –ka signalizuje druh přeskoku: skrčka, roznožka, zánožka.

- o **basista** - hlubán
- o **básník** - zpěvořečník
- o **bicykl** - hbitokolo
- o **cigareta, dýmka** -
podnosnice libočudná
- o **deratizace** - odmyšení
- o **estetika** - čujba
- o **etymologie** - slovotění
- o **filozof** - libomudrun,
mudřín
- o **filozofie** - libomudrctví

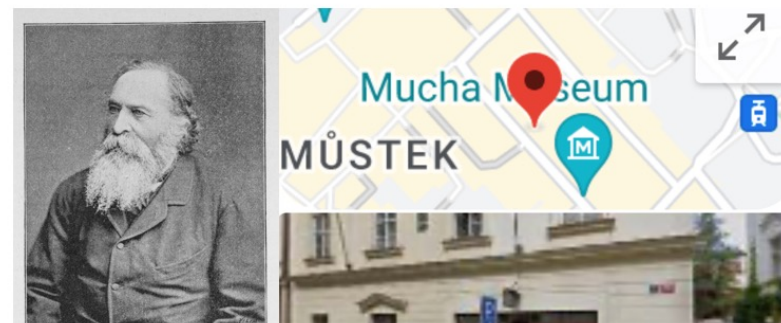
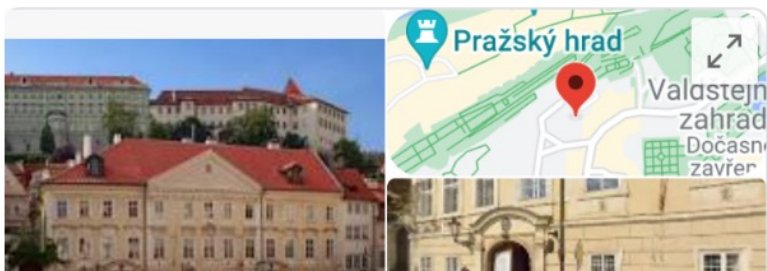
- o **kardinál** - čelenec
- o **klášter** - samov ,
samotov
- o **kostelník** - chramosta
- o **krajinomalba** - končina
- o **milovník** - těšík
- o **negramotný** -
bezabecedník
- o **nosorožec** - rohonos,
rohoš
- o **pošta** -vyřízlivost

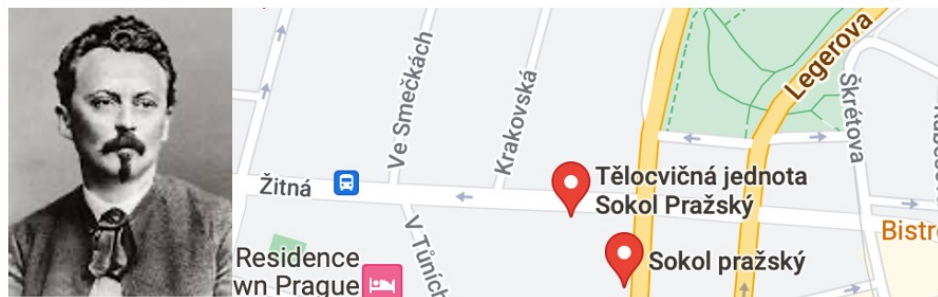
1. stoj spatný - pádem klik ležmo
2. dřep - vzlykem a pádem vzpor ležmo
3. dřep - pádem vzad stoj na lopatkách
4. sed - pádem vzad stoj na lopatkách skrčmo
5. váha předklonmo na pravé - pádem klik ležmo - zanožit levou
6. stoj spatný - celým obratem vlevo pád do kliku ležmo

"rak" - vzpor vzadu ležmo pokrčmo
 "trakař" - vzpor ležmo roznožný.

1843
Rudolf Stephany
První zemský učitel tělocviku
Soukromý ústav pro gymnastická umění

1848
Jan Malypetr
První český učitel tělocviku
Tělocvičný ústav (Panská ulice)

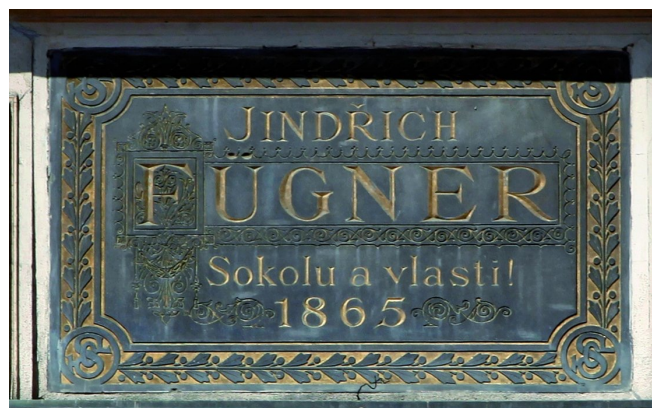

1863
Miroslav Tyrš
Cvičitel soukromé tělovýchovy
Tělocvičná jednota Pražská (Sokol Pražský)

Tělocvičná jednota Pražský (později Sokol Pražský), 16.února 1862

- **Miroslav Tyrš (Fridericus Emanuel Tirsch)** - docent dějin umění, filosof, estét, ideolog sokolské myšlenky, „Tužme se“, „Přeskoč, přelez, ale nepodlez“
- **Jindřich Fügner (Heinrich Anton Fügner)** - zavedl tykání, autor myšlenky stejnokroje, obchodník
- **Eduard Grégr** - novinář, politik
- **Julius Grégr** - novinář, politik
- **Rudolf Thurn-Taxis** - zakladatel pěveckého spolku Hlahol, iniciátor založení Národního divadla)

Sokolství přispívající v duchu kalokagathie k tělesné zdatnosti a brannosti, což harmonicky rozvíjí lidskou osobnost
Za pomoci tělocviku a jeho veřejné prezentace snaha o sjednocení národa a vybudování národní uvědomělosti a kultury.

Náš úkol, směr a cíl, 1871 (politická orientace Sokola)

... vše, co konáno, též jinak a snad líp se dít mohlo. každému pokroku – i v životě veřejném – je úhlavní závadou a překážkou, a necnost ta se jmenuje – spokojenost. **Ba spokojenost je ten těžký olověný cop, který především přetnout dlužno, máme-li hlavou si nejen směleji hodit, ale i volněji myslit.**

V tom ohledu budiž heslo sokolské: „Věčný ruch,“ aneb chcem-li též: „Věčná nespokojenost“, která zde i tu výhodu má, že ji nikdo pravidlovat a zakazovat nemůže.

Cokolivěk se jinde v oboru našem děje, to seznat hledme, a to nejenom z knih – jež ovšem též sluší opatřovat a pilně přehlížet – nejenom z písma mrtvého, alebrž též z názoru živého

...pro věc naši ničehož neučiněno, pokud bychom každý jen na sebe myslili a všechno sobětné pro sebe schovávali.

Řečeno jednou, že naše snaha po rozvoji za dovršenou se pokládati nemůže, pokud každý kdo Čech, též Sokolem se nestal.

„Co všechno lid nezná, nikdo nezná!
Co lid ještě nedoved, nikdo nedoved!
Co lidem se nestalo, nikým se nestalo!“

národové, čím menší jsou, tím větší činnost vyvinouti musí

Kdo méně chce, je, jak by nechtěl nic. Nevléci se, než vzletně brát se dál! Klesnout neb dospět!
Všechno aneb nic!

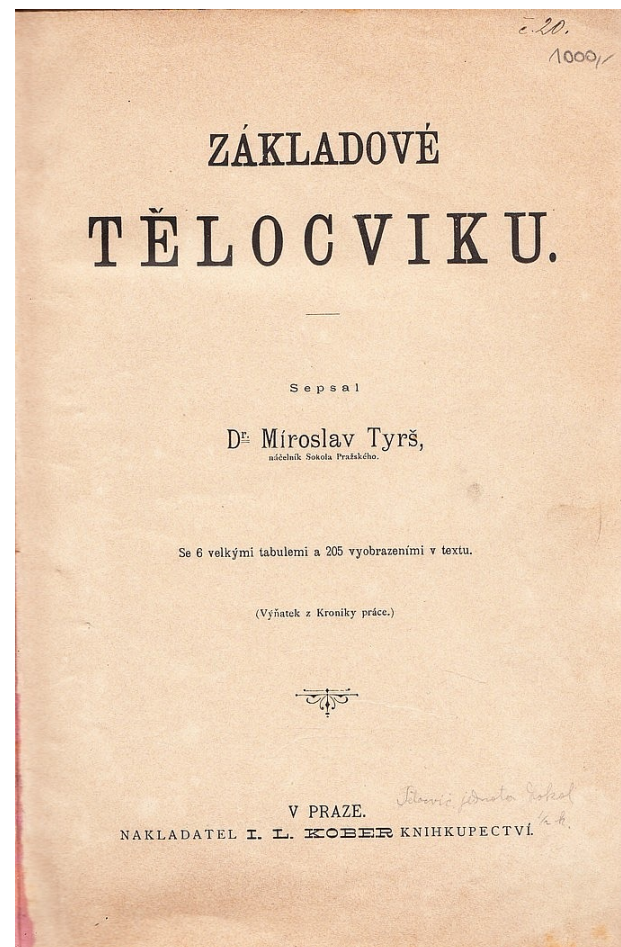
Základové tělocviku (1873)

jednotný obsah pravidelných cvičebních hodin

Tyršova tělovýchovná soustava:

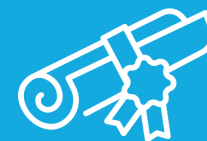
= tělesné a duševní zdokonalování cvičenců
i s využitím sportovních disciplín, vždy
pouze jako doplňková
(plavání, jezdeckví, bruslení, cyklistika)

- zdroj ve studiu antické tělesné kultury (Hod olympický)
- klasické antické sportovní disciplíny nedílnou součástí obsahu
- sokolské soutěže = přebory

Spolková sféra sportovního života v 19. století

- 1860: Veslařský kroužek anglických obchodníků v Praze - první tuzemská sportovní organizace
- 1868: Prager Eisklub Verein
- 1870: Prager Ruderclub Regatta
- 1875: Český klub veslařský a bruslařský - první ryze česká sportovní organizace
- 1881- Klub velocipedistů Smíchov
- 1882: I. Sokolský slet
- 1884: 137 jednot se 17 424 členy
- 1884: Česká ústřední jednota velocipedistů, Ústřední jednota veslařská = organizační osamostatnění sportu od tělocviku
- 1888: Klub českých turistů
- 1891: lehkootletický klub AC Praha, později vydělení fragmentu AC Královské Vinohrady, nakonec 1894 AC Sparta
- 1904: Česká obec sokolská /Jan Podlipný, Josef Scheiner, Jindřich Vaníček)

První světová válka

Československé legie

- podpora myšlenky samostatného Československa
- slovanští vojáci přecházející na stranu bojující proti Rakousku-Uhersku
- 140 000 příslušníků (Itálie, Rusko, Francie – Rota Nazdar)
- *přečin dezerce a porušení vojenské přísahy panovníkovi (trest smrti)

- 1915: rakouské orgány rozpouští ústředí ČOS a blokují část majetku
- 28.října 1918- nová republika bez armády, obyvatelstvo mocnářské četnictvo nerespektuje

Vznik Ústředí sokolské stráže tvořící základ Národní stráže (zabezpečení skladů potravin, surovin a jiných objektů, fungování dopravy a komunikací, zabránění krádeží a rabování).

Přednosta Odboru péče tělesné a mravní na Ministerstvu národní obrany se listopadu 1918 stal náčelník sokolské obce JUDr. Jindřich Vaníček.

Sokol jako historicky významná branná síla spojen s armádou shodnými pravidly pro oblékání kroje, potažmo uniformy.

Meziválečná sportovní a tělovýchovná zařízení

- 1920: Československá obec sokolská s členskou základnou více než 500 000 lidí.
- díky národní orientaci, protirakouskému odboji během války
- 1925: Tyršův dům (4 tělocvičny, nejstarší krytý bazén v Praze, letní cvičiště)
- 1930: Barrandovský plavecký stadion
- 1932- zimní stadion Štvanice, první umělá lední plocha
- 1934- atletický stadion na Strahově
- 1934: polovina jednot disponovala vlastní tělocvičnou

Rok 1938

Květen 1938, částečná mobilizace (povolání vojáků ze zálohy) k obraně hranic po anšlusu Rakouska

X. všesokolský slet, 3. července 1938: 30 000 mužů, Přísaha republice

„V této velké chvíli vzpomínáme bratří, kteří vzdáleni domova přinášeli mu obět - za věčná práva a svobodu, ve vřavě nenávistných bojů, a přece jen zvítězili. Hle jejich památka nás sílí, proto nikdo z nich nezemřel nadarmo. Stojíme pevně na jejich místech připraveni s novou silou za lepší příští své drahé vlasti i bojovati. Stráž nás volá, bratři, vztáhněte své paže, pevně obejmeme krásnou svoji zem. Lásku k míru, klidu v srdci svého lidu věčně zachováme sami proti všem. Kdož se boji vyhýbáte, kdo se svého práva vzdáte, kdo se matky odříkáte? Zde jsme vládcí. Zhynete jak zemězrádci!“

23. září 1938 – Vstup státu do branné pohotovosti, všeobecná mobilizace povolávající 1 250 000 mužů.

30. září 1938- Mnichovská dohoda

5. října 1938- abdikace Edvarda Beneše

6. října 1938 – Demobilizace

8.října 1941- výměr o rozpuštění Sokola

Druhá světová válka a její dozvuky

- odboj Sokolské revoluční rady
- organizace Jindra podílející se na atentátu Reinharda Heydricha dne 27. května 1942
- Jozef Gabčík členem Sokola

- Zatčeno přinejmenším 11 611 příslušníků Sokola, 3888 z nich umučeno a popraveno nacisty.
- ČOS- nejvýznamnější poválečná tělovýchovná organizace, snaha komunistů proniknout do sokolských struktur
- 27.2.1948- Jedinou tělovýchovnou organizací bude Sokol, kam s majetkem a členskou základnou přejdou všechny tělovýchovné, sportovní a turistické svazy, spolky a kluby
- Akční výbory provádějící „očistu veřejného života“ – vyloučení demokraticky smýšlejících členů a funkcionářů.

Červen/ červenec 1948: XI. všesokolský slet, snaha komunistické moci manifestovat jednotu národa a stabiitu nového politického uspořádání

Září 1948, vládní provokace na pohřbu Edvarda Beneše

Prezident Klement Gottwald: „Ať raději Sokol nefunguje, než aby fungoval proti nám.“

= další rozsáhlé čistky v rámci sokolského hnutí

Zákon č. 71/1952 Sb. o organizaci tělesné výchovy a sportu

„V zájmu rozšíření účasti a posílení aktivity a iniciativy pracujících“

=> DSO (Dobrovolné sportovní organizace) pod ROH (Revolučním odborovým hnutím):

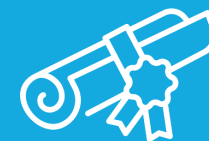
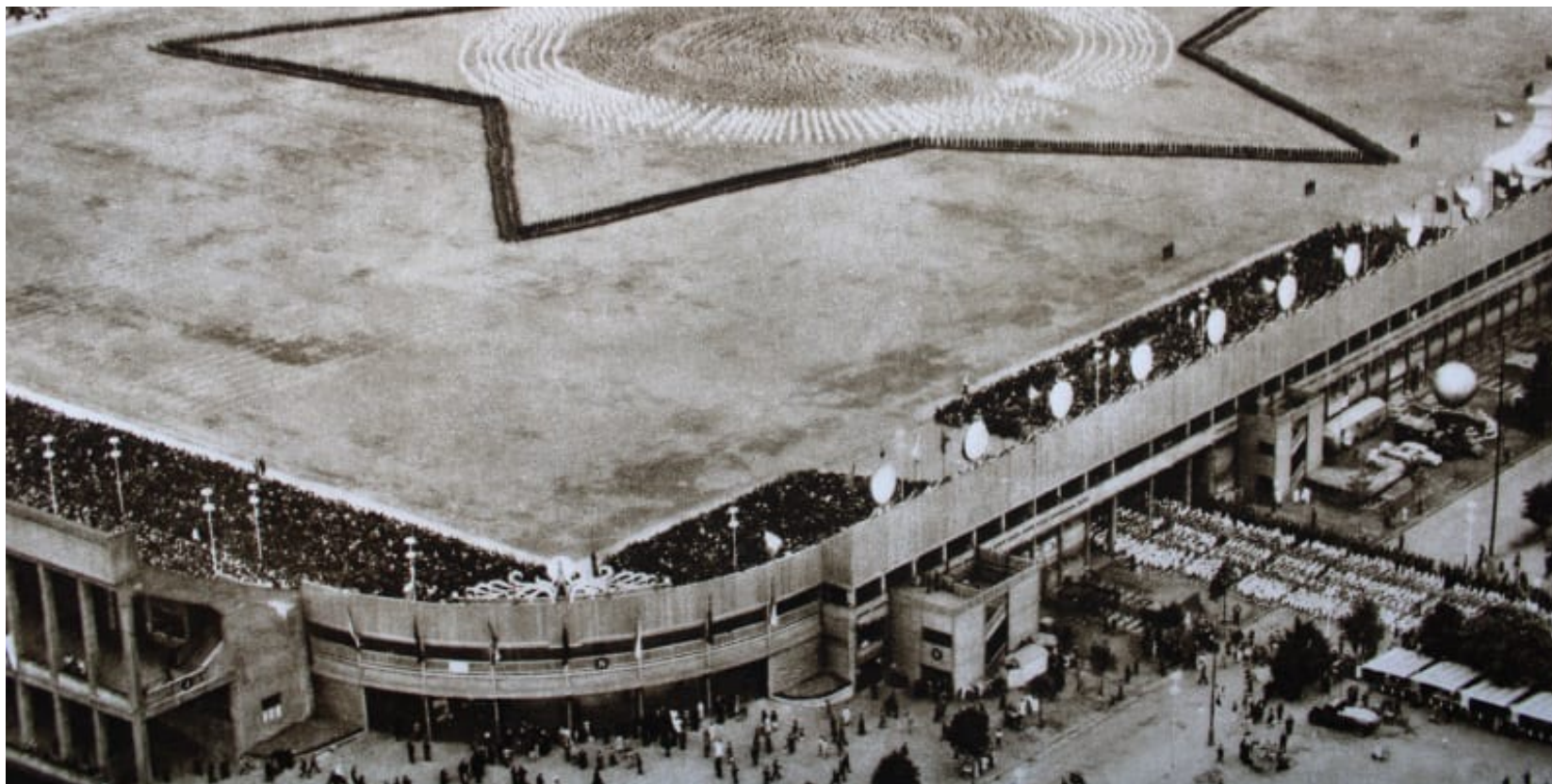
Spartak (strojírenství), Baník (hornictví), Dynamo (energetika), Tatra (dřevařství), Jiskra (textilní a kožedělný průmysl), Slavoj (potravinářství), Lokomotiva (železnice) Slovan (státní správa, zdravotnictví), Slavia (školství)

*Dobrovolná tělovýchovná organizace Sokol pouze na vesnici

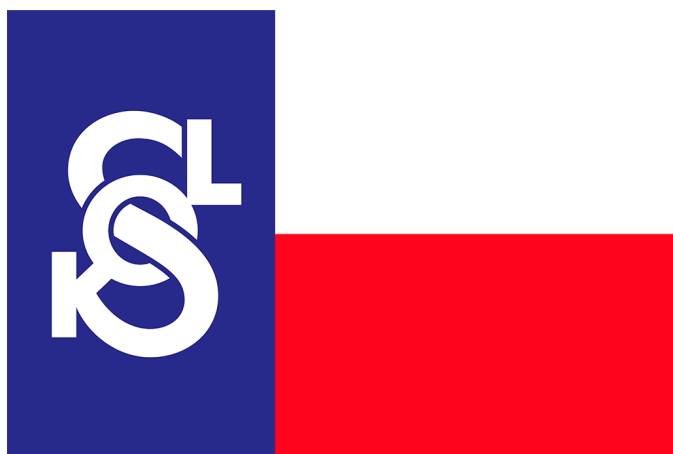

Spartakiády

od roku 1955 největší rituály komunistického režimu
stejně místo a formát, ale jiný obsah

Česká obec sokolská, současnost

- Obnovení činnosti v roce 1991
- 180 000 cvičenců
- Sportovní + pohybové aktivity, kulturní + vlastenecká činnost
- Tělocvičné jednoty sdružené do 4 žup
- Vyvrcholením činnosti je VŠESOKOLSKÝ SLET

<https://www.youtube.com/watch?v=JmZytPyGz4Y>

Závěrečné opakování

Proč bylo plavání v 18. století podporováno v armádě a zakazováno veřejnosti?

Jaké 2 hlavní přínosy mělo vlastní české gymnastické názvosloví?

Jaké nefyzické cíle sledovalo od svého vzniku sokolské hnutí?

Kdy lze hovořit o organizační samostatnosti sportu bez závislosti na tělocviku?

Jakou roli hráli Sokolové v prvních dnech samostatného Československa?

Co vyjadřovala sletová skladba Příklad republiky z roku 1938

Proč se snažili komunističtí představitelé podmanit dění v Sokole po roce 1948 pod vlastní kontrolu?

Jaký je rozdíl mezi Sletem a Spartakiádou?

